

Зимова Школа молодого соціолога — 2011: погляд організатора та учасника

(Від)творення наукової еліти є складним процесом, що передбачає не тільки проходження писаних процедур та непростих наукових і соціальних ритуалів. Це, послуговуючись категоріальним апаратом Бурдьє, — процес конструювання відповідного соціального, культурного, символічного та навіть політичного капіталів. Навіть за доби цифрових технологій та “інформаційно-комунікативного простору” важливим каналом такого (від)творення залишається міжгенераційний та міжгруповий, не опосередкований технічними засобами комунікації особистий контакт, повсякденне спілкування, пряме передання досвіду. Отже, в сучасному суспільстві, де, як зазначає М.Мід, досвід передається не лише від старших до молодших, а й у зворотному напрямі, цей процес набуває ще більшої актуальності. Виходячи з цього, Соціологічна асоціація України (САУ) 2009 року порушила питання про відновлення Шкіл молодих соціологів на новому інституціональному рівні розвитку української соціології. Ці Школи, за задумом натхненників — президента САУ В.Бакірова та віце-президента САУ Л.Сокурянської, мають стати не просто полігоном для опрацювання професійних технологій та процедур, а комунікативним простором для налагодження як міжгенераційних, так і внутрішньогенераційних контактів, тобто побудови структур комунікації між молодими науковцями різних регіонів України.

Відповідно до рішення Правління САУ від 4 листопада 2010 року, з 31 січня до 5 лютого 2011 року у Дрогобичі тривала Школа молодого соціолога “Сучасна Україна в соціологічному вимірі”, організаторами якої були Соціологічна асоціація України, Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна та Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка. Естафету Дрогобичу у проведенні цього заходу передав Волинський національний університет ім. Лесі Українки, на базі якого з 5 по 11 вересня 2010 року з великою цікавістю для всіх її учасників пройшла перша зі Шкіл після їх відродження (її організаторами також були Соціологічна асоціація України та Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна).

На урочистому відкритті Школи у стінах Франкового університету її учасників привітали ректор цього навчального закладу **Валерій Скотний**, міський голова Дрогобича **Олексій Радзівський**, президент Соціологічної асоціації України, ректор Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна **Віль Бакіров**, ректор Волинського національного університету ім. Лесі Українки **Ярослав Коцан**, директор Інституту соціології, психології та управління Національного педагогічного університету ім. М.Драгоманова **Володимир Євтух**, заступник директора з наукової роботи Інституту соціології НАН України **Євген Головаха**, віце-президент САУ, завідувач кафедри соціології Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна **Людмила Сокурянська**, голова Львівського регіонального відділення САУ, професор кафедри історії та теорії соціології Львівського національного університету ім. Івана Франка **Наталія Коваліско** та інші провідні соціологи України.

Про науковий доробок дрогобицьких соціологів присутні на урочистому відкритті дізналися з виступу голови Дрогобицької філії Львівського регіонального відділення САУ **Світлани Щудло**, яка, зокрема, наголосила, що при кафедрі правознавства, соціології та політології Дрогобицького педагогічного університету функціонує соціологічна лабораторія, робота якої спрямована на соціологічний супровід

освітньої діяльності університету, а також доволі широке коло досліджень проблем регіону. Традиційним для кафедри стало проведення щорічної міжнародної науково-практичної конференції “Молодіжна політика: проблеми та перспективи”, яка зажила авторитет у соціологічному співтоваристві.

Після урочистого відкриття Школи провідні соціологи України, зокрема **В.Бакіров**, **Є.Головаха**, **В.Євтух**, провели прес-конференцію для регіональних мас-медіа, на якій обговорювались питання щодо місця та ролі соціологічної науки в сучасному українському суспільстві. Учасники прес-конференції не оминули увагою і роль та значення Школи молодого соціолога. **В.Бакіров** наголосив, що Школа молодого соціолога створює майданчик для майбутніх науково-дослідних проєктів у царині соціології, сприяючи обміну знань між відомими соціологами та досвідченими дослідниками, з одного боку, і новою генерацією науковців — з іншого. “Такі школи є необхідними, — аргументував він, — оскільки жодна наука, окрім соціології, не здатна сьогодні охопити своїм аналізом складне розмаїття нашого сьогодення, дати певні підказки та застереження щодо майбутнього”. “Школа молодого соціолога, — продовжив цю тему **В.Євтух**, — дає можливість не лише об’єднувати наукові сили у рамках нашої держави, а й передавати свій досвід, накопичені знання та результати власних досліджень молодим науковцям-соціологам”.

Слухачами Школи стали молоді соціологи — переможці конкурсного відбору. Учасники прибули до Дрогобича з Харкова, Києва, Луганська, Запоріжжя, Дніпропетровська, Луцька, Херсона, Львова, Ужгорода, Дрогобича. Серед них були й аспіранти першого року навчання, і молоді викладачі, і дослідники, які вже мають певний досвід професійної діяльності.

Лектори Школи провели десять майстер-класів з актуальних питань розвитку сучасної соціологічної науки та освіти, зробивши наголос на методології та методах соціологічних досліджень.

На майстер-класі **Віля Бакірова** “Сучасна вища школа як об’єкт соціологічного дослідження” увагу було зосереджено на можливостях соціології у покращенні функціонування вищої школи, зокрема, на нетривіальних для усталених, традиційних напрямів дослідження у сфері соціології (вищої) освіти сюжетах, серед яких найцікавішими для учасників Школи виявилися використання тестових методик у соціології, вимірювання кадрового потенціалу абітурієнтури вишів, дослідження корупції у вищій школі тощо. Характерною особливістю цього майстер-класу було поєднання теорії та практики, акцент на конкретних проблемах інституту вищої освіти в Україні.

Вже традиційно великий інтерес викликав майстер-клас **Є.Головахи** “Конструювання інтегральних індексів у соціологічному дослідженні”. Учасникам Школи був запропонований унікальний досвід, втілений у відомому інтегральному індексі соціального самопочуття. Проблема індексів — одна з найцікавіших методологічних, методичних та процедурних проблем у соціологічному вимірюванні. В рамках цього майстер-класу учасникам було продемонстровано проблеми, з якими доводиться зустрічатися соціологові, коли той наважується агрегувати показники у вигляді індексів. У цьому контексті були висвітлені й украй цікаві методики верифікації індексу.

Декан факультету соціології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка **А.Горбачик** провів майстер-клас на тему “Вимірювання соціальних змінних: методи та правила”, впродовж якого слухачі Школи зацікавлено стежили за всіма етапами роботи соціолога з латентними та явними соціальними змінними у спеціалізованих програмах. На цьому майстер-класі було також розглянуто проблеми агрегування змінних та багатовимірного аналізу соціологічних даних.

Пізнавальним та емоційно наповненим був майстер-клас **Л.Сокурянської** “Особливості застосування біографічного методу в соціологічному дослідженні”.

Багаторічний досвід проведення біографічних досліджень майстра був репрезентований яскраво, цікаво, емоційно. Молоді соціологи України ознайомились не тільки з методиками та процедурами опрацювання інформації, отриманої за біографічним методом, а й з конкретними результатами досліджень, проведених з використанням цього методу, зокрема з результатами досліджень ціннісних орієнтацій українських студентів, здійснених кафедрою соціології Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна.

Удалим поєднанням теорії та методології досліджень відрізнявся майстер-клас завідувачки кафедри історії та теорії соціології Львівського національного університету ім. Івана Франка **Н.Черниш** “Методи дослідження сучасних ідентичностей”. Аналіз результатів майже двадцятирічного досвіду досліджень ідентичностей у виконанні репрезентантки львівської соціології було подано із властивим Наталії Йо-сипівні блиском та ентузіазмом. Жваві дискусії викликали методики дослідження ідентичностей, апробовані в США. Цікавим виявилось питання використовуваних у дослідженні шкал, а також залежності результатів дослідження від застосовуваних конкретних методик.

Завідувач кафедри гуманітарних та соціально-політичних наук Дніпропетровського університету економіки та права ім. Альфреда Нобеля, директор Центру соціологічних і політичних досліджень та технологій “СОЦІОПОЛІС” **В.Полторак** — один з найвідоміших в Україні спеціалістів з маркетингу — провів майстер-клас на тему “Спеціальні соціологічні методи в маркетингових дослідженнях”. Неосяжний спектр методів соціології, що можуть бути корисними в маркетингу, був розгорнутий перед слухачами Школи, більшість з яких не мали досі навіть приблизного уявлення про методи, використовувані в маркетингу, а також про ефективність їх. Майже всі із запропонованих методів були кількісними. Слухачів Школи вразив як перелік цих методів, так і специфічний погляд на методично-процедурне забезпечення адекватності їх використання. Аудиторія побачила приклад ще одного — практичного, реалістичного — підходу до досліджень.

Зацікавленість у слухачів Школи викликали майстер-класи в полі різних галузевих соціологій, зокрема, майстер-класи **В.Євтуха** “Методи дослідження в етносоціології” та завідувача кафедри соціології Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова **В.Оніщука** “Методологічні засади дослідження гострих політичних проблем сучасності”. Проблеми етносоціології та політичної соціології, що іноді видаються доволі далекими від методологічних, методичних та процедурних дискусій, постали як один із центрів останніх. Іноді, щоправда, зміст роботи майстер-класів ставав аж занадто високотеоретичним, якщо взяти до уваги орієнтованість Школи на питання методики соціологічних досліджень, однак це не завадило заняттям бути і цікавими, і корисними для учасників.

Декан відділення соціології Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова **С.Романенко** у своєму майстер-класі “Методи багатовимірного групування даних соціологічного дослідження” висвітлила цікаву для всіх учасників Школи проблему. Її презентація характеризувалася системністю підходу до багатовимірних методів аналізу соціологічних даних, що забезпечило послідовність, чіткість та логічність викладення матеріалів майстер-класу. Утім, тут виявилася одна з головних проблем сучасної соціологічної освіти — брак математичної, статистичної та програмної підготовки учасників, тому дискусія за результатами цього майстер-класу, залучивши небагато учасників, виявилася певною мірою однобічною.

Нарешті, ще один майстер-клас — “SWOT-аналіз використання статистичних методів у соціологічних дослідженнях” — запропонувала професорка кафедри прикладної соціології Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна **Л.Хижняк**. Поєднання методів економічної соціології (зокрема, методики SWOT-analysis) та статистичних методів (наприклад, методичних та процедурних аспектів

проведення всеукраїнських переписів) надало учасникам школи величезний обсяг матеріалу для подальших роздумів та самостійних досліджень.

Учасники Школи не лише відвідували майстер-класи, а й самі активно працювали впродовж терміну її роботи. Отримавши від організаторів Школи завдання підготувати наукову статтю з проблем методології дослідження духовного світу сучасної молоді, вони утворили три творчі групи та наприкінці роботи Школи презентували свої дослідницькі проекти (статті). Першим на розгляд професійного журі було подано проект “Дозвілля та відповідні йому потреби як аспект духовного світу молоді”. Виконавці — **О.Шестаковський** (Київ), **М.Віхров** (Луганськ), **Н.Пенькова** (Запоріжжя), **О.Кузьмук** (Луцьк). Проект був відзначений нагородою за актуальність та соціальну значимість. Друга група слухачів Школи підготувала проект на тему “Нові інформаційно-комунікативні технології у науковій діяльності молодого вченого”. Виконавці цього проекту — **Н.Коритнікова** (Харків), **Б.Гурій** (Львів), **Б.Гвоздецька** (Дрогобич), **Н.Ігнатюла** (Ужгород) були відзначені у номінації “За оригінальність та кращу ідею”. “За кращу концептуалізацію” журі відзначило творчу роботу учасників третьої групи “Життєвий успіх як елемент духовного світу українського студентства” — **О.Голікова** (Харків), **О.Фудорову** (Херсон), **О.Білько** (Дніпропетровськ), **Т.Васільєву** (Львів). Усі слухачі отримали за свої проекти грошові премії та заохочувальні подарунки. По завершенні роботи Школи її учасники отримали сертифікати, що засвідчили опанування навчальної програми.

Учасники Школи у Дрогобичі не лише плідно працювали, а й активно відпочивали. Цікавою і насиченою була культурна програма, ознайомлення з Франковим краєм, екскурсія до музею-садиби Івана Франка у с. Нагуєвичі та до музею Бруно Шульца. Незабутні враження залишилися в учасників від відвідин всесвітньо відомої Міжнародної клініки реабілітації у Трускавці. Прекрасною настрою додали учасникам віртуозні виступи музичних колективів Дрогобицького педагогічного університету.

Завершення роботи Школи для всіх — і для молодих науковців, і для майстрів — означало збагачення знаннями, досвідом, враженнями від перебування у Прикарпатті та сподівання на подальші зустрічі і співпрацю.

СВІТЛАНА ЩУДЛО,

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри правознавства, соціології та політології

Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка

ОЛЕКСАНДР ГОЛІКОВ,

кандидат соціологічних наук,

старший викладач кафедри соціології

Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна